

važno za razvitek šolstva. Šolstvo se je v Krajini še najbolje razvijalo, žal, da v nemškem duhu. Pisatelj je spretno vpletel v spis tudi razne biografske črtice o možeh, ki so delovali v korist šole in tudi natančno opisuje vse šolske in sorodne knjige, ki so v tej dobi izšle. Najbolj zanimiv je pa zadnji odsek knjige, ki opisuje šolstvo za vladanja vladarjev iz hiše habsburško-lotrinške (od l. 1740. do danes). Čeravno obsega ta odsek več kot pol knjige, je dospel pisatelj le do l. 1835. (do smrti cesarja Frančiška I.), drugo sledi v sledeči knjigi. Tu je imel pisatelj na razpolago obilo gradiva: delovanje Marije Terezije, ki se je mnogo trudila za razvitek šolstva, nesrečne poskuse Jožefa II. in pa opis razvitka ljudskih šol, kar mu je bil prvi namen. Ta del bode vsakega zanimal in pisatelj se je mnogo trudil, da nepristransko

opíše vse spremembe in vse težave, ki jih je moralo šolstvo premagati, da je prišlo naposled do prave veljave. Nakopičeno je tu obilo in zanimivega gradiva za kulturno zgodovino hrvaškega naroda.

Pisatelj dovršuje sedaj drugi zvezek svoje knjige. S prvo knjigo je pokazal, da je stvar v dobrih rokah. Natančen register bode olajšal rabo knjige, ki jo krasijo čez sto prav lepih slik. Vidimo tu slike nekdanjih in še sedanjih samostanov, prvih matic vede in lepih umetnosti, pa tudi šolstva, prav lepe so slike raznih vladarjev, a zbrane so v knjigi tudi slike vseh mož, ki so se trudili na šolskem polju, ali pa delovali v prosep šole. Tudi razne druge stvari so v knjigi ohranjene, kot šolske svetinje, pečati itd. Pisatelju na napornem in zaslužnem delu vsako priznanje.

Janko Barle.

To in ono.

„Prosvjeta.“ V hrvaški katoliški javnosti se je že precej časa sem naglašala potreba po dobrem leposlovnem listu. Nekaj časa se je mislilo, da bo treba osnovati popolnoma novo glasilo, a slednjič se je Pijevo društvo odločilo, da kupi „Prosvjeta“ od Scholza. To se je tudi zgodilo in s 13. letošnjo številko je postala „Prosvjeta“ last omenjenega društva. Da je poštenega leposlovnega lista živo treba, čuti vsakdo, kdor pozna hrvaške književne razmere. Močna falanga modernih izdaja svoj „Savremenik“, ki pa dela večinoma v negativni smeri: glavna naloga mu je podirati tradicije starih, naj se že javljajo v kakršnikoli obliki. Starčevićanski leposlovní list „Hrvatska smotra“, je v prvi vrsti starčevićanski in potem šele leposloven, sicer pa nima jasnega umetniškega programa. „Prosvjeta“ je bila dosedaj družinski list z znanimi tendencami: mnogo aktualnih ilustracij, zanimivi dolgi romani, sempatja malo pikantnosti, a vendar ne toliko, da bi ji raditega morale družine zapreti svoja vrata, sicer pa mnogokrat pobožnjaško-moralizujoča. Pod novim urednikom, znanim hrvaškim publicistom Otonom Szlavikom, se gotovo dvigne višje. Uredništvo obljubuje, da hoče z veliko marljivostjo in tudi z žrtvami oskrbovati svojemu listu umetniških ilustracij; v beletristiki hoče podajati svojim bralcem le zdrave hrane ter skrbno poročati o razvoju tujih, zlasti slovanskih slovstev; „Prosvjeta“ ne bo list za nedoraslo mladino, a vendar ne bo nikdar prestopila tistih mej, ki jih predpisujeta dober okus in spoštovanje do bravca. — Mi ji želimo na novi poti mnogo sreče in uspeha!

1860

Prvi češki knjigar in zalagatelj. 22. marca je minilo sto let, kar je umrl Václav Matěj Kramerius, ki se po vsej pravici imenuje v češki književnosti Veleslavín XVIII. stoletja. Kramerius je preskrbil češkemu ljudstvu v najhujši dobi dobre češke knjige in izvrsten časnik; bil je prvi češki knjigar in zalagatelj. Porodil se je v Klatovih na Češkem l. 1759. in je umrl l. 1808. v Pragi. Izdajal je starejše češke spise, prevajal je nove, zlasti nemške takrat priljubljene viteške romane, ki so se razširili med najširšimi sloji češkega naroda, prodajal je češkim pisateljem knjige, ki so jih izdali na svoje stroške ter je spretno urejeval češki list „C. kr. vlastenecké noviny“,

ki je bil po svoji raznovrstni, zabavni in poučni vsebini zelo priljubljen in je takrat popolnoma izpolnil svojo nalogo. Krameriusova knjigarna takozvana „Česká expedice“ je bila središče celega sodobnega literarnega in rodoljubnega gibanja na Češkem.

1860

Srbi in ruski jezik. P. A. Zabolotskij je objavil v „Slavj. Izv.“ članek o razširjenju ruskega jezika v Srbiji. Iz tega članka navajamo nekoliko zanimivih vrstic. — Med črnogorskimi omikanci je precej veliko število oseb, ki marljivo čitajo ruske knjige, poznajo dobro rusko književnost in zelo gladko govorijo ruski jezik. V duhovnem črnogorskem semenišču in v gimnaziji sta ruski jezik in slovstvo uvedena kot obvezna predmeta v vseh razredih. Na cetinjski gimnaziji poučuje ruski jezik in književnost prof. Lepani, ki je študiral v Rusiji. Pouk ruskega jezika in slovstva je uveden tudi na cetinjskem višjem dekliskem zavodu carice Marije, kjer se učenke v šestih letih zelo dobro naučijo ruskega jezika, ker je na tem zavodu ruski jezik tudi učni jezik hkrati s srbskim in francoskim jezikom. Predstavitelji črnogorske književnosti začeni od pesnika-vladike Petra II. Njeguš do sedanjega časa so obogatili srbsko književnost s proizvodi, za katere so črpali gradivo iz ruskega življenja, opevajoč ruske dogodbe in ruske junake, ter so mnogo prevajali iz ruskega jezika; takih proizvodov se najde celo vrsto v cetinjskih almanahih, kakor „Grlica“, „Orlič“, „Crnogorac“, „Crnogorka“, in v časnikih „Luča“, „Književni List“. Črnogorsko duhovništvo s častitim vladiko Mitrofanom na čelu je navdušen širitelj simpatij do Rusov med črnogorskim ljudstvom. — Tudi Srbi v kraljestvu, hoteč oživiti politične, cerkvene, šolske in trgovske razmere z Rusijo, kažejo svojo simpatijo do Rusov s tem, da se učijo ruskega jezika. V višjih srbskih solah, kakršne so univerza in vojaška akademija, se čita v ruskem jeziku. Na vseučilišču je lektor ruščine in obenem poljščine dr. O. Košutić. V kratkem se bode na belgradski univerzi uvedla docentura zgodovine ruske književnosti. Na to mesto je določen po svojih temeljitih spisih o Puškinu in Čehovu znani dr. I. Maksimović, ki je obogatil srbsko književnost s celo vrsto dobrih prevodov iz ruščine in je naučil kot učitelj ruščine na tretji belgradski moški